

PROTOKOLL
2024-05-07**§ 122****Yttrande över betänkandet Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32)**
RS 2024-0213**Sammanfattning**Kulturdepartementet har remitterat betänkandet *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32)*, till Region Stockholm för yttrande.**Beslutsunderlag**

- Regionrådsberedningens förslag till beslut RS 2024-0213
- Regiondirektörens tjänsteutlåtande Yttrande över betänkandet Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034
- Sammanfattning av betänkandet Ett starkt judiskt liv för framtida generationer - Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025-2034 (SOU 2024:3)

Yrkanden

Ordförande Aida Hadžialić (S) yrkar bifall till regionrådsberedningens förslag i skrivelse den 24 april 2024 (bilaga).

Beslut

Regionstyrelsen beslutar följande.

Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholms yttrande till Kulturdepartementet över betänkandet Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32).

Särskilda uttalanden

2:e vice ordförande Kristoffer Tamsons m.fl. (M), ledamoten Désirée Pethrus (KD) och ledamoten Amelie Tarschys Ingre (L) anmäler ett särskilt uttalande från Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna.

Ledamoten Msciwój Swigon m.fl. (SD) ansluter sig till Moderaternas, Kristdemokraternas och Liberalernas särskilda uttalande.

Skickas till

Kulturdepartementet

Ordförande
Justerare

Exp. datum

Sign.

Regionstyrelsen

Yttrande över betänkandet Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32)

Föredragande regionråd: Gustav Hemming

Ärendebeskrivning

Kulturdepartementet har remitterat betänkandet *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32)*, till Region Stockholm för yttrande.

Förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholms yttrande till Kulturdepartementet över betänkandet *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32)*.

Regionrådsberedningens motivering

Regionrådsberedningen instämmer i regiondirektörens tjänsteutlåtande. Regionrådsberedningen är positiva till utredningens förslag om en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige. Det finns i nuläget ingen strategi för att stärka den judiska minoriteten eller något förvaltningsområde för jiddisch. Därför skulle en strategi för ett starkt judiskt liv i Sverige bidra till en mer jämlik förstärkning av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk för samtliga minoritetsgrupper. Det handlar om att stärka judiskt liv och överföringen av judisk kultur och jiddisch till yngre och framtida generationer, för att säkerställa rättigheten att leva ett judiskt liv i Sverige i framtiden. Frågan om otrygghet, rädsla och bristande säkerhet lyfts av många judar som det allvarligaste hindret för judiskt liv i Sverige i utredningen. Det begränsar möjligheten att leva ett judiskt vardagsliv och att leva öppet med sin judiska identitet. Den ökade antisemitismen i Sverige, och i övriga världen, är en allvarlig utveckling som alla delar av samhället bär ansvar för att motarbeta.

För att stärka judiskt liv föreslås det i strategin att regeringen ska överväga åtgärder för att långsiktigt säkerställa möjligheten till brit milah i Sverige. Region Stockholm har valt, i enlighet med Sveriges kommuner och regioners (SKR) rekommendationer, att erbjuda omskärelse av pojkar på

icke-medicinska grunder. Omskärelse av pojkar på icke-medicinska grunder är en upphandlad tjänst och utförs av en leverantör inom Region Stockholm.

Utredningen konstaterar att kommuner och regioner i lägre utsträckning arbetar med den judiska minoritetens rättigheter. Region Stockholm arbetar för att synliggöra och uppmärksamma judisk kultur, språk och historia. Framför allt inom ramen för de samråd med de fem nationella minoriteterna, men även genom kunskaps- och informationsspridning till allmänheten via Stockholms länsmuseum och Region Stockholms hemsida, där översatt information riktad till minoritetsgrupperna är en viktig del i att synliggöra judiskt språk.

Beslutsunderlag

1. Regiondirektörens tjänsteutlåtande
2. Sammanfattning av betänkandet Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32).

Aida Hadžialić

Gustav Hemming

Yttrande över betänkandet Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32)

Vi ställer oss positiva till såväl betänkandet i sig som de huvudsakliga dragen i regionledningskontorets förslag till yttrande. Det finns dock dessvärre anledning att ytterligare understryka ett antal problem och farhågor som berörs mycket flyktigt i ärendet.

Regionrådsberedningens motivering tar upp frågan om bristande säkerhet och otrygghet som det allvarligaste hindret för judiskt liv i Sverige. Det står också att den ökade antisemitismen är en allvarlig utveckling som alla delar av samhället bär ansvar för att motarbeta.

Vi instämmer i att hela samhället absolut bör motarbeta och motverka antisemitism, men ansvaret för den antisemitism som i dag utgör det akuta hotet mot judiskt liv i Sverige, och i övriga världen, är inte jämnt fördelat. Delar av det politiska Sverige underblåser aktivt hat mot judar, inte minst genom deltagande i manifestationer där ramsor med innebörden att Israel som stat bör utplånas är vanligt förekommande. Stöd för att ”globalisera intifadan” och alla sympatityttringar med Hamas eller andra terrororganisationer fyller samma funktion.

Det finns, i Mellanöstern såväl som i Sverige, både trosinriktningar och organisationer som har som mål att utrota judendomen och judarna. Allt stöd eller sympati till dessa organisationer eller trossamfund underblåser också hat, hot och våld mot judar också i Sverige. Det är hög tid att å det kraftigaste ta avstånd från detta idégods och varje partis ansvar att se till att det inte får fäste i det egna partiet. Det är ett större ansvar som är större än avfattandet av svar på remisser om nationella strategier om judiskt liv.

Regionstyrelsen

Yttrande över betänkandet Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32)

Regionledningskontorets förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholms yttrande till Kulturdepartementet över betänkandet *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32)*.

Sammanfattning

Kulturdepartementet har remitterat betänkandet *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32)*, till Region Stockholm för yttrande.

Regeringen beslutade den 16 juni 2022 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till en nationell strategi för stärkande av judiskt liv i Sverige med fokus på överföringen av judisk kultur och jiddisch till yngre och framtida generationer.

Utredningen visar på att finns behov av att stärka förutsättningarna för judiskt liv i Sverige. Den konstaterar också att kommuner och regioner i lägre utsträckning arbetar med den judiska minoritetens rättigheter. Ett judiskt vardagsliv är ofta kopplat till kulturella traditioner som att fira shabbat och hålla kosher. Det är också viktigt att det finns möjlighet till brit milah (omskärelse av pojkar), judisk skola och judiska begravningsplatser. Även allmänhetens kunskap om judisk kultur, traditioner och historia är låg, vilket påverkar den judiska minoritetens upplevelse av att inkluderas i samhället och möjlighet att leva öppet med sin judiska identitet. Det finns också hinder för att leva ett judiskt liv i Sverige som handlar om tillgången till ett levande judiskt kulturliv och kulturarv.

För att stärka judiskt liv samt överföringen av judisk kultur och jiddisch till yngre och framtida generationer i Sverige föreslås att en nationell strategi ska genomföras under åren 2025–2034 med utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om skydd för nationella minoriteter och

minoritetsspråk. Strategin föreslås innehålla fem målsättningar som gemensamt ska leda till att judiskt liv i Sverige stärks.

Region Stockholm ser positivt på utredningens förslag om en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige. Strategin skulle kunna bidra till en mer jämlik förstärkning av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk för samtliga minoritetsgrupper. Förstärkningarna som föreslås i strategin är till stora delar i linje med det arbete som Region Stockholm redan gör för att stärka och främja judisk kultur och språk. Beslutet bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser för Region Stockholm.

Bakgrund

Kulturdepartementet har remitterat betänkandet *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32)*, till Region Stockholm för yttrande.

Regeringen beslutade den 16 juni 2022 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till en nationell strategi för stärkande av judiskt liv i Sverige med fokus på överföringen av judisk kultur och jiddisch till yngre och framtida generationer.

Uppdraget innefattade att:

- Beskriva förutsättningarna för att leva ett judiskt liv i Sverige med utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om skydd för nationella minoriteter och minoritetsspråk.
- Kartlägga huvudsakliga hinder och möjligheter för den judiska minoriteten att leva ett judiskt liv och föreslå åtgärder i syfte att stärka förutsättningarna för judiskt liv i Sverige.
- Lämna förslag till en samlad strategi med syfte att säkra fortlevnad och utveckling av judiskt liv i Sverige, med utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om skydd för nationella minoriteter och minoritetsspråk och;
- lämna förslag om hur strategin ska följas upp och vilken aktör som ska ansvara för uppföljningen.

Arbetet har genomförts i nära samverkan och i dialog med den judiska minoriteten. För att ta del av den judiska minoritetens erfarenheter, behov och önskemål har möten genomförts med samtliga judiska församlingar och ett stort antal judiska föreningar i Sverige. Det har också genomförts ett antal öppna dialoger med judiska representanter.

Förutsättningar för ett judiskt liv i Sverige idag

Kartläggningen visar att för många judar är det mer centralt att leva och praktisera ett judiskt liv än själva trosuppfattningen. Det handlar om att följa judiska traditioner, fira judiska högtider och ta del av judisk kultur. Ett judiskt vardagsliv är ofta kopplat till kulturella traditioner som att fira shabbat och hålla kosher. Deltagande i det judiska förenings- och församlingslivet, att kunna besöka synagogan regelbundet och att ha judiskt umgänge är andra centrala delar i ett judiskt vardagsliv. Det är också viktigt att det finns möjlighet till judisk skola och judiska begravningsplatser. Brit milah, judisk omskärelse av pojkar, är en tradition som följs av många i den judiska minoriteten. Det beskrivs av många företrädare för den judiska minoriteten som en grundläggande förutsättning för judiskt liv i Sverige.

Det finns en osäkerhet i den judiska minoriteten om det framöver kommer att vara möjligt att hålla kosher, utföra brit milah och gå i judisk skola i Sverige. Detta medför att många judar är oroliga för om det kommer vara möjligt att leva ett judiskt liv i Sverige i framtiden.

Ett annat hinder för judiskt liv bottnar i bristande kunskap och förståelse, bland annat hos offentligt anställda som möter den judiska minoriteten i olika sammanhang. Även allmänhetens kunskap om judisk kultur, traditioner och historia är låg, vilket påverkar den judiska minoritetens upplevelse av att inkluderas i samhället och möjlighet att leva öppet med sin judiska identitet. Det finns också hinder för att leva ett judiskt liv i Sverige som handlar om tillgången till ett levande judiskt kulturliv och kulturarv.

Utredningens förslag på strategi och målsättningar

Utredningen visar på att finns behov av att stärka förutsättningarna för judiskt liv i Sverige. Den konstaterar också att kommuner och regioner i lägre utsträckning arbetar med den judiska minoritetens rättigheter. Den visar också på att i jämförelse med Sveriges andra fyra minoritetsgrupper förekommer det få insatser för att stärka judisk kultur och jiddisch i kommuner och regioner.

För att stärka judiskt liv samt överföringen av judisk kultur och jiddisch till yngre och framtida generationer i Sverige föreslås att en nationell strategi ska genomföras under åren 2025–2034 med utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om skydd för nationella minoriteter och minoritetsspråk. En viktig utgångspunkt är att den judiska minoriteten ska involveras och vara delaktig i det arbete som genomförs.

Strategin föreslås innehålla fem målsättningar som gemensamt ska leda till att judiskt liv i Sverige stärks. Varje målsättning rör ett fokusområde inklusive ett antal åtgärder som syftar till att nå målsättningarna.

De fem målsättningarna och fokusområdena är:

- Målsättning 1: Judar i Sverige kan leva öppet, tryggt och säkert. Fokusområde Trygghet och öppenhet.
- Målsättning 2: Det finns goda möjligheter att leva ett judiskt liv och att överföra judisk kultur och traditioner till barn och unga. Fokusområdet är Judiskt liv.
- Målsättning 3: Det finns stärkt kunskap, utbildning och forskning om judiskt liv och i judiska studier. Fokusområdet är Kunskap, utbildning och forskning.
- Målsättning 4: Judisk kultur och svensk-judiskt kulturarv är mer synligt i det svenska samhället. Fokusområdet är Judisk kultur och svensk-judiskt kulturarv
- Målsättning 5: Det offentliga arbetet med jiddisch är relevant och framåtsyftande. Fokusområdet är Jiddisch.

Region Stockholms yttrande

Det finns förvaltningsområden för minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska och en strategi för romsk inkludering. Det finns dock ingen strategi för att stärka den judiska minoriteten eller något förvaltningsområde för jiddisch. Region Stockholm ser därför positivt på utredningens förslag om en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige. En strategi för ett stärkt judiskt liv i Sverige skulle bidra till en mer jämlik förstärkning av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk för samtliga minoritetsgrupper.

Strategins föreslagna målsättningar och fokusområden handlar till stor del om synliggörande, kunskapsspridning och att skapa goda förutsättningar för att leva ett judiskt liv i Sverige. I den föreslagna strategin är det främst målsättning 2, 4 och 5 som berör Region Stockholms ansvar och uppdrag. Förstärkningarna som föreslås i strategin är till stora delar i linje med det arbete som Region Stockholm redan gör för att stärka och främja judisk kultur och språk.

För att stärka judiskt liv föreslås det i strategin att regeringen ska överväga åtgärder för att långsiktigt säkerställa möjligheten till brit milah i Sverige. Region Stockholm vill framföra att frågan om icke medicinskt motiverad omskärelse av minderåriga pojkar har diskuterats och beretts vid upprepade tillfällen såväl regionalt som nationellt. Socialstyrelsen och

Sveriges kommuner och regioner rekommenderar att vården ska erbjuda omskärelse av pojkar utan medicinska skäl för att förhindra komplikationer när ingreppen sker utanför hälso- och sjukvården. Region Stockholm har valt, i enlighet med Sveriges kommuner och regioner, SKR:s rekommendationer, att erbjuda omskärelse av pojkar på icke-medicinska grunder. Omskärelse av pojkar på icke-medicinska grunder är en upphandlad tjänst och utförs av en leverantör inom Region Stockholm.

Region Stockholm har ett ansvar enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk att skydda och främja minoriteternas språk och kultur. Att synliggöra och uppmärksamma judisk kultur, språk och historia är ett arbete som pågår och inom Region Stockholm. Idag sker det främst inom ramen för de samråd som genomförs tillsammans med de fem nationella minoriteterna. Kunskapsspridning är en annan viktig del, för att höja kunskapen hos allmänheten planerar Stockholms länsmuseum för en ny guide om judiskt liv i sin app upptäck historien. Region Stockholm ger också kontinuerligt verksamhets- och projektbidrag till aktörer som på olika sätt visar och eller är en del av den judiska kulturen. Informationsspridning om nationella minoriteter och deras rättigheter via hemsidan, både till allmänheten och översatt information riktad till minoritetsgrupperna är en också en viktig del i arbetet med att synliggöra judiskt kulturliv och språk.

Ekonomiska konsekvenser

Beslut i enlighet med regiondirektörens förslag bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser för Region Stockholm.

Emma Lennartsson
Regiondirektör

Carolina Pettersson
Hållbarhetsdirektör

Beslutsunderlag

1. Sammanfattning av betänkandet Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:32).

Beslutsexpediering

1. Kulturdepartementet